

. تا این که پس از آن در سطح گسترده ای در ادبیات اجتماعی و حقوقی کاربرد پیدا کرد.

آثار منفی پول شویی :

پول شویی به عنوان یک جرم مالی تأثیر منفی چشم گیری بر رشد و توسعه اقتصادی کشورها به جای می گذارد. اگرچه اندازه گیری این آثار منفی به آسانی میسر نمی شود، اما شواهد موجود، از آن حکایت دارد که این قبیل فعالیت های مجرمانه نه تنها موجب استمرار فعالیت های مجرمانه-ی دیگری می شود، بلکه سبب تخریب بازارهای مالی، ورشکستگی بخش خصوصی (که به صورت قانونی مشغول فعالیت است)، کاهش بهره وری در بخش واقعی اقتصاد، افزایش ریسک خصوصی سازی، تخریب بخش خارجی اقتصاد، بی ثباتی در روند نرخ های ارز و بهره، توزیع نابرابر درآمد و آثار منفی دیگر می شود که همه ی آن ها به گونه ای رشد و توسعه ی اقتصادی را تحت تأثیر منفی قرار می دهند.

بسترهای پول شویی:

به طور کلی پول شویی در محیطی که شرایط زیر را داشته باشد قابل انجام خواهد بود.

- کریدور فعالیت ها مجرمانه و غیر قانونی باشد.
- بخش های غیر رسمی اقتصادی فعال باشند.
- بخش های رسمی، به خصوص بازار مالی از کارایی لازم برخوردار نباشند.
- قوانین ضد پول شویی چندان فعال نباشد.
- ریسک عملیات پول شویی چندان قابل توجه نباشد.
- بازارهای مالی حاشیه ای و توسعه نیافته، اما مرتبط با بازارهای مالی پیشرفته، وجود داشته باشد.
- روش های پول شویی برای دست اندرکاران بازارهای مالی قانونی، بانک ها و دیگر عوامل اجرایی، شناخته شده نباشد.
- به راحتی بتوان درآمد به دست آمده را برای فعالیت های مجرمانه ی دیگر به مکان های دیگر، انتقال داد.
- در حقیقت روند پول شویی و دلیل انجام آن بستگی به شرایط اقتصادی جامعه دارد. معمولاً در جوامع

پول شویی نمودی از اقتصاد پنهان

(Money Laundering)

تنظیم: دکتر حبیب اله فصیحی

تعریف پول شویی:

پول شویی عبارت است از هرگونه اقدام یا فعالیت برای مخفی کردن یا تغییر ظواهر درآمد های با هویت نامشروع (درآمدهای حاصل از فعالیت مجرمانه) به گونه ای که وانمود شود این درآمد ها از منابع قانونی سرچشمه گرفته است.

در تعریفی دیگر این گونه آمده است: (تبدیل یا انتقال یک دارایی با علم به این که از فعالیت های مجرمانه به دست آمده باشد به منظور پنهان داشتن یا گم کردن رد منشاء غیر قانونی آن دارایی یا کمک به شخص مجرم برای گریز از پیامدهای قانونی جرم یاد شده).

به تعبیر ساده تر در فرایند پول شویی، پول های کثیفی که از منابع نامشروع به دست آمده اند در روند مبادلات و نقل و انتقال بانکی وارد شده و مشروع جلوه داده می شوند.

منشاء پول شویی:

در باره ی منشاء پول شویی دو دیدگاه وجود دارد: برخی معتقدند که ریشه ی این اصطلاح به مالکیت مافیا بر شبکه ای از رختشوی خانه های ماشینی ایالات متحده در دهه ی

۱۹۳۰ بر می گردد. آن ها ثروت های کلانی از راه اخاذی، فحشاء، قمار و قاچاق مواد مخدر و مشروبات الکلی به دست می آوردند که لازم بود صورتی مشروع و قانونی به آن ها بدهند. یک راه برای رسیدن به این هدف، به جریان انداختن این پول ها در کسب و کارهای به ظاهر مشروع، و آمیختن این درآمدهای غیر قانونی با درآمدهای مشروعی بود که از فعالیت های عادی کسب می شد. رختشوی خانه های ماشینی از جمله کسب و کار های نقدی بود که خرید آن ها توسط سران مافیا، پوشش مناسبی برای درآمد های غیر قانونی، ایجاد می کرد. در مقابل، برخی معتقدند که انتساب ریشه ی این اصطلاح به فعالیت گروه های مافیایی دهه ی ۱۹۳۰، بیش تر به یک داستان شبیه است و وجه تسمیه پول شویی از آن روست که پول سیاه یا غیر قانونی با یک مجموعه نقل و انتقال، شسته و تمیز می شود. پول شویی اصطلاح نسبتاً جدیدی است که نخستین بار در جریان رسوایی واتر گیت در سال ۱۹۷۳ پدیدار گردید. و برای اولین بار در سال ۱۹۸۲ در دادگاهی در امریکا چارچوب قانونی و حقوقی به خود گرفت

و یا رعایت نمی شود. کسانی که از طریق پول شویی به مبادلات مواد مخدر و یا قاچاق کالا می پردازند، در واقع با اختلاط پول های آلوده، مجدداً با قدرت بیش تری نهاد های سالم و واقعی هر کشور را نشانه گرفته اند. گاهی کسانی که به محافل تصمیم گیری نزدیک می شوند، با استفاده از رانت اطلاعاتی، ثروت قابل ملاحظه ای را به دست می آورند.

۴- تشویق پول شویی

تا زمانی که صاحبان غیر قانونی پول با فریب مجریان قانون به عملیات خود مبادرت می ورزند، پول شویی یک مسئله ی ساده است. اما پس از این که همانند کشورهای آمریکای لاتین، صاحبان غیر قانونی پول، بر قانون و شکل دادن به قانون به نفع خود، دسترسی پیدا کنند، آن گاه با مسئله ی پول شویی شتابنده مواجه خواهیم بود. در هر حال موضوع پول شویی در ابتدا ممکن است موردی و تحت تأثیر عوامل مختلف آسیب شناختی روی دهد. این مسئله نیز مثل اکثر آسیب های اجتماعی قابل رفع است، اما زمانی که پول شویی به عنوان یک هدف سازمان یافته سیاسی مشروعیت پیدا کند آتشی فراگیر، دامن همه جامعه را شعله ور خواهد ساخت. امروزه این هجوم سرطان پولی که بلافاصله موجب تشکیل تومورهای مختل کننده ی اقتصادی می شود، تحت عنوان پول شویی مطرح شده است.

آمار مربوط به پول شویی

با آن که با توجه به ویژگی خاص فرایند پول شویی، آمار و اطلاعات مربوط به آن در خارج از حوزه ی طبیعی آمارهای اقتصادی کشورها قرار دارد، با این حال آمارهای تقریبی و مقدماتی در این باره همراه با سایر ارقام اقتصاد زیر زمینی داده شده است. به عنوان مثال در مورد ارقام پول شویی صندوق بین المللی پول (IMF) برآورد کرده است که حجم کل پول شویی در دنیا مبلغی حدود ۲ تا ۵ درصد تولید ناخالص داخلی دنیا است. این مقدار با توجه به ارقام تولید ناخالص داخلی سال ۱۹۹۶ بیانگر آن است که حجم پول تطهیر شده در جهان در سال مذکور در حدود ۵۹۰ میلیارد دلار تا ۱/۵ تریلیون دلار آمریکا بوده است. تنها حد پایین ارقام یاد شده معادل

اشخاصی که در رابطه با این بنگاه ها به صورت غیر قانونی فعالیت دارند تولید شود. این بنگاه ها از طریق روش های غیر مجاز و ارتباط با مسئولان پر نفوذ، کالاهای ارزشمند و یا خدمات ویژه ای را خارج از رویه ی معمول و با سقفی بیش تر از میزانی که تعیین شده، دریافت می کنند و با استفاده از روش های برنامه ریزی شده برای فرار از پرداخت مالیات، پول غیر قانونی را رواج می دهند.

در کشورهایی که توزیع با روش پارانه ای صورت می گیرد و یا از مراکز غیر قابل حسابرسی حمایت می شود، فضای مطلوبی برای رواج پول غیر قانونی فراهم می شود و رانت خواران حداکثر بهره برداری را از تفاوت قیمت مصوب و قیمت آزاد به عمل می آورند.

۲- سند سازی مالی

پول غیر قانونی ممکن است از طریق بنگاه ها و واسطه های مالی غیر مجاز و غیر متعهد به مقررات نظام بانکی و با استفاده از اسناد جعلی وارد شبکه ی بانکی شود امکان جلوگیری از این جریان به خصوص با گسترش فناوری الکترونیک، دشوار است. اما همین فناوری قادر است که در آینده ای نزدیک به شکل رضایت بخشی، طرف های اصلی و صاحبان واقعی منابع مالی را به طور دقیق شناسایی کند.

پول شویی به عنوان یک

جرم مالی تأثیر منفی

چشم گیری بر رشد

و توسعه ی اقتصادی

کشورها به جای می گذارد

۳- اختلاط مالی

اختلاط مالی، پیچیده ترین مرحله از فرایند پول شویی است. زیرا در این مرحله که معمولاً "مبادلات پولی از طریق نهاد های واسطه و یا کارگزاران مالی صورت می گیرد، به سهولت سر نخ اصلی مبادله، یعنی عرضه کنندگان پول در ابهام قرار می گیرند.

پیچیدگی اختلاط مالی زمانی که داد و ستد جنبه ی بین المللی پیدا می کند، به مراتب افزایش می یابد. زیرا در بسیاری از کشورها، مقررات بین المللی در رابطه با پول شویی به تصویب نرسیده

دیکتاتوری، سیاست مدارانی هستند که پول های کثیف را به دست می آورند. با مطالعه ی تاریخ متوجه می شویم که بسیاری از سیاستمداران نیز هم از این پدیده در راستای اهداف سودجویانه ی خود زمینه های استفاده های نابه جا از فعالیت های غیر رسمی را داشته اند. برای مثال بعضی از دولت های پیشین کشورهای کمونیستی مثل رئیس جمهور لهستان ۱/۵ میلیارد دلار از طریق نقل و انتقال غیر قانونی پول بدست می آورد و در چین کارخانه ی موتور سیکلت سازی یک میلیارد دلار پول شویی داشته است.

اقتصاد ایران به علت قرار گرفتن در کریدور فعالیت های قاچاق، فعال بودن بخش های زیر زمینی و نبود قوانین و مقررات لازم برای مبارزه با پول شویی (دست کم تا پیش از تصویب قانون مبارزه با پول شویی در سال ۱۳۸۶) در معرض آسیب این آفت اقتصادی و مالی بوده است. از این رو لازم است با تلاشی دو چندان، ضمن برخورد با پدیده ی پول شویی، به تدوین و اجرای سیاست هایی به منظور جلوگیری از پیدایش زمینه و شرایط تحقق آن اقدام شود.

انواع پول های غیر قانونی:

انواع پول هایی که می تواند به صورت نامشروع در جامعه مطرح باشد، به سه گروه: "پول های کثیف یا پول های آغشته به خون"، "پول های سیاه" و "پول های خاکستری" تقسیم می شوند. پول های خاکستری، درآمدهای حاصل از فروش کالا و یا انجام دادن کارهای تولیدی است، درآمدهایی که از نظارت دولت پنهان می ماند و دولت از آن ها بی اطلاع است و معمولاً برای فرار از مالیات این کارها را انجام می دهند.

پول های سیاه، پول های حاصل از قاچاق کالا است. به طوری که درآمدهای حاصل از قاچاق کالا و شرکت در معاملات پر سود دولتی که خارج از عرف طبیعی صورت می گیرد، باعث پیدایش این پول می شود.

پول های کثیف یا پول های آغشته به خون، مربوط به نقل و انتقال مواد مخدر است.

مراحل عملیات پول شویی

۱- ایجاد پول غیر قانونی
ممکن است پول غیر قانونی از سوی بنگاه های غیر مشهور و غیر رسمی و

ارزش کل تولیدات اقتصادی کشوری به اندازه‌ی اقتصاد اسپانیا است. این حجم عظیم پول شویی می‌تواند بیانگر تأثیرات منفی بالقوه‌ی باشد که بر اقتصاد کشورها و اقتصاد جهانی حاکم خواهد بود.

نگاهی به:

قانون مبارزه با پول شویی

در راستای سیاست گذاری های نظام جمهوری اسلامی در سالم سازی فعالیت های اقتصادی، قانون مبارزه با پول شویی در جلسه علنی روز سه شنبه مورخ دوم بهمن ماه یکهزار و سیصد و هشتاد و شش مجلس شورای اسلامی تصویب و در تاریخ ۸۶/۱۱/۱۷ به تایید شورای نگهبان رسید.

ماده ۱- اصل بر صحت و اصالت معاملات تجاری موضوع ماده (۲) قانون تجارت است، مگر آن که براساس مفاد این قانون خلاف آن به اثبات برسد. استیلاي اشخاص بر اموال و دارایی اگر توأم با ادعای مالکیت شود، دال بر ملکیت است.

ماده ۲- جرم پول شویی عبارت است از: الف - تحصیل، تملک، نگه داری یا استفاده از عواید حاصل از فعالیت‌های غیرقانونی با علم به این که به طور مستقیم یا غیرمستقیم در نتیجه ارتکاب جرم به دست آمده باشد.

ب - تبدیل، مبادله یا انتقال عوایدی به منظور پنهان کردن منشا غیرقانونی آن با علم به این که به طور مستقیم یا غیرمستقیم ناشی از ارتکاب جرم بوده یا کمک به مرتکب به نحوی که وی مشمول آثار و تبعات قانونی ارتکاب آن جرم نگردد.

ج - اخفاء یا پنهان یا کتمان کردن ماهیت واقعی، منشا، منبع، محل، نقل و انتقال، جابه‌جایی یا مالکیت عوایدی که به طور مستقیم یا غیرمستقیم در نتیجه جرم تحصیل شده باشد.

ماده ۳- عواید حاصل از جرم به معنای هر نوع مالی است که به طور مستقیم یا غیرمستقیم از فعالیت‌های مجرمانه به دست آمده باشد.

ماده ۴- به منظور هماهنگ کردن دستگاه های مربوط در امر جمع‌آوری، پردازش و تحلیل اخبار، اسناد و مدارک، اطلاعات و گزارش های واصله، تهیه سیستم های اطلاعاتی هوشمند، شناسایی معاملات مشکوک و به منظور مقابله با جرم پول شویی شورای عالی مبارزه با پول شویی به ریاست و مسوولیت وزیر امور اقتصادی و دارایی و با عضویت وزیران بازرگانی، اطلاعات، کشور و رئیس بانک مرکزی با وظایف زیر تشکیل می‌گردد:

۱- جمع‌آوری و کسب اخبار و اطلاعات

مرتبط و تجزیه و تحلیل و طبقه‌بندی فنی و تخصصی آن‌ها در مواردی که قرینه‌ای بر تخلف وجود دارد طبق مقررات.

۲- تهیه و پیشنهاد آئین‌نامه‌های لازم در خصوص اجراء قانون به هیات‌وزیران.

۳- هماهنگ کردن دستگاه های مربوط و پی گیری اجراء کامل قانون در کشور.

۴- ارزیابی گزارش های دریافتی و ارسال به قوه قضائیه در مواردی که به احتمال قوی صحت دارد و یا محتمل آن از اهمیت برخوردار است.

۵ - تبادل تجارب و اطلاعات با سازمان های مشابه در سایر کشورها در چهارچوب مفاد ماده (۱۱).

تبصره ۱- دبیرخانه شورای عالی در وزارت امور اقتصادی و دارایی خواهد بود.

تبصره ۲- ساختار و تشکیلات اجرائی شورا متناسب با وظایف قانونی آن با پیشنهاد شورا به تصویب هیات‌وزیران خواهد رسید.

تبصره ۳- کلیه آئین‌نامه‌های اجرائی شورای فوق‌الذکر پس از تصویب هیات‌وزیران برای تمامی اشخاص حقیقی و حقوقی ذی‌ربط لازم‌الاجراء خواهد بود. متخلف از این امر به تشخیص مراجع اداری و قضائی حسب مورد به دو تا پنج سال انفصال از خدمت مربوط محکوم خواهد شد.

ماده ۵- کلیه اشخاص حقوقی از جمله بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، بانک ها، موسسات مالی و اعتباری، بیمه‌ها، بیمه مرکزی، صندوق های قرض‌الحسنه، بنیادها و موسسات خیریه و شهرداری ها مکلفند آئین‌نامه‌های مصوب هیات‌وزیران در اجراء این قانون را به مورد اجراء گذارند.

ماده ۶- دفاتر اسناد رسمی، وکلای دادگستری، حسابرسان، حسابداران، کارشناسان رسمی دادگستری و بازرسان قانونی مکلفند اطلاعات مورد نیاز در اجراء این قانون را که هیات‌وزیران مصوب می‌کند، حسب درخواست شورای عالی مبارزه با پول شویی، ارائه نمایند.

ماده ۷- اشخاص، نهادها و دستگاه های مشمول این قانون (موضوع مواد ۵ و ۶) برحسب نوع فعالیت و ساختار سازمانی خود مکلف به رعایت موارد زیر هستند:

الف - احراز هویت ارباب رجوع و در صورت اقدام توسط نماینده یا وکیل، احراز سمت و هویت نماینده و وکیل و اصیل در مواردی که قرینه‌ای بر تخلف وجود دارد.

تبصره - تصویب این قانون نافذ مواردی که در سایر قوانین و مقررات احراز هویت الزامی شده است، نمی‌باشد.

ب - ارائه اطلاعات، گزارش ها، اسناد و مدارک مربوط به موضوع این قانون به شورای عالی مبارزه با پول شویی در چهارچوب آئین‌نامه مصوب هیات‌وزیران.

ج - گزارش معاملات و عملیات مشکوک به مرجع ذی‌صلاحی که شورای عالی مبارزه با پولشویی تعیین می‌کند.

د - نگه داری سوابق مربوط به شناسایی ارباب رجوع، سوابق حساب ها، عملیات و معاملات به مدتی که در آئین‌نامه اجرائی تعیین می‌شود.

ه - تدوین معیارهای کنترل داخلی و آموزش مدیران و کارکنان به منظور رعایت مفاد این قانون و آئین‌نامه‌های اجرائی آن.

ماده ۸- اطلاعات و اسناد گردآوری شده در اجراء این قانون، صرفاً در جهت اهداف تعیین شده در قانون مبارزه با پول شویی و جرائم منشا آن مورد استفاده قرار خواهد گرفت، افشاء اطلاعات یا استفاده از آن به نفع خود یا دیگری به طور مستقیم یا غیرمستقیم توسط ماموران دولتی یا سایر اشخاص مقرر در این قانون ممنوع بوده و متخلف به مجازات مندرج در قانون مجازات انتشار و افشاء اسناد محرمانه و سری دولتی مصوب ۱۳۵۳/۱۱/۲۹، محکوم خواهد شد.

ماده ۹- مرتکبین جرم پول شویی علاوه بر استرداد درآمد و عواید حاصل از ارتکاب جرم مشتمل بر اصل و منافع حاصل (و اگر موجود نباشد، مثل یا قیمت آن) به جزای نقدی به میزان یک‌چهارم عواید حاصل از جرم محکوم می‌شوند که باید به حساب درآمد عمومی نزد بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران واریز گردد.

تبصره ۱- چنانچه عواید حاصل به اموال دیگری تبدیل یا تغییر یافته باشد، همان اموال ضبط خواهد شد.

تبصره ۲- صدور و اجراء حکم ضبط دارایی و منافع حاصل از آن در صورتی است که متهم به لحاظ جرم منشا، مشمول این حکم قرار نگرفته باشد.

تبصره ۳- مرتکبین جرم منشا، در صورت ارتکاب جرم پول شویی، علاوه بر مجازات های مقرر مربوط به جرم ارتکابی، به مجازات های پیش‌بینی شده در این قانون نیز محکوم خواهند شد.

ماده ۱۰- کلیه اموری که در اجراء این قانون نیاز به اقدام یا مجوز قضائی دارد باید طبق مقررات انجام پذیرد. قوه قضائیه موظف است طبق مقررات همکاری نماید.

ماده ۱۱- شعبی از دادگاههای عمومی در تهران و در صورت نیاز در مراکز استان ها به‌امر رسیدگی به جرم پول شویی و جرائم مرتبط اختصاص می‌یابد. اختصاصی بودن شعبه مانع رسیدگی به سایر جرائم نمی‌باشد.

ماده ۱۲- در مواردی که بین دولت جمهوری اسلامی ایران و سایر کشورها قانون معاضدت قضایی و اطلاعاتی در امر مبارزه با پول شویی تصویب شده باشد، همکاری طبق شرایط مندرج در توافقنامه صورت خواهد گرفت. ■